

9

Dawna cukrownia – Ciechów

GPS: 51.128778, 16.568222

W 1890 roku Georg von Kramsta wybudował w Ciechowie ogromny kompleks przemysłowy z cukrownią i gorzelnią, w których przerabiano nawet około 1000 ton buraków dziennie. Przy fabryce powstały domy dla robotników oraz szkoła. Zakład posiadał również prywatne połączenie kolejowe ze stacją w Bukówku. Podczas II wojny światowej na terenie zakładu funkcjonował obóz pracy. Z lokalnych opracowań wynika, że wykorzystywano tu pracę przymusową przy produkcji elementów metalowych. Po wojnie w zabudowaniach cukrowni funkcjonowały Zakłady Ceramiki Elektrotechnicznej.

Przyjrzyj się dawnej bramie prowadzącej na teren cukrowni. Ile ceglanych słupów bramnych zachowało się do dziś?

S trzy

K dwa

M cztery

10

Krzyż pokutny w Ogrodniczy

GPS: 51.148528, 16.562722

Kamienny krzyż wkopany jest w ziemię aż po ramiona. Gminna dokumentacja datuje ten zabytek na okres od XIV do XVI wieku. Krzyże nazywane dziś krzyżami pojednania, a dawniej często krzyżami pokutnymi, bywały związane z dawnymi umowami zawieranymi po zabójstwie. Sprawca mógł zostać zobowiązany doadośćuczynienia rodzinie ofiary i wystawienia kamiennego krzyża. Nie oznacza to jednak, że każdy taki zabytek powstał właśnie w takich okolicznościach.

Jaki numer ma posesja, przy której stoi krzyż?

Y 5

K 8

N 12

Ligotka

Ciechów

Żarnik

Jak zdobyć tajne hasło?

1. Odwiedź **10 miejsc** zaznaczonych na mapie.
2. W każdym miejscu przeczytaj opis, rozejrzyj się uważnie i **wybierz prawidłową odpowiedź** spośród trzech możliwych.
3. Każdej odpowiedzi przypisana jest litera - **wpisz ją** do odpowiedniego pola w Karcie Odkrywcy.
4. Gdy zdobędziesz wszystkie 10 liter, **powstanie hasło** składające się z dwóch wyrazów.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

UWAGA! Nie musicie odwiedzać miejsc w podanej kolejności. Ważne, aby zdobyte litery trafiły do właściwych pól.

Projekt dofinansowano ze środków Programu „Działalność Lokalna” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanego przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce przy wsparciu Krainy Legów Odrzańskich.

Towarzystwo Miłośników Ziemi Średzkiej

prezentuje

POŁUDNIOWY-ZACHÓD GMINY ŚRODA ŚLĄSKA

Średzka gra o historię

międzypokoleniowe odkrywanie lokalnego dziedzictwa

RODZINNA GRA TERENOWA

10 miejsc

Czy jesteście gotowi na podróż w czasie?

Tuż obok nas kryją się miejsca, które pamiętają zupełnie inny świat. Wyruszcie na wyprawę po Ziemi Średzkiej i odkryjcie lokalne historie, tajemnice i skarby przeszłości.

1

Kościół Narodzenia NMP

GPS: 51.163083, 16.581500

Na obrzeżach średniowiecznej Środy Śląskiej stoi kościół (ilustracja na okładce) wzniesiony około 1220 roku przy leprozorium, czyli szpitalu dla osób chorych na trąd, w którym przebywały kobiety. W XV wieku stał się schronieniem dla benedyktynów, których klasztor w Czechach zniszczyli husyci. Kilka lat później - w latach 1816-1871 - budynek pełnił funkcję arsenału jednostki wojskowej stacjonującej w Środzie Śląskiej. W romańskich murach prezbiterium zastosowano miejscami cegły pokryte jasnoniebieską i zielonkawą polewą. Należą one do najstarszych przykładów tego rodzaju ceramicznej dekoracji na ziemiach polskich.

Ile krzyży pokutnych (kamiennych) znajduje się na placu przy kościele?

P cztery **M** sześć **D** trzy

2

Kolej w Proszkowie

GPS: 51.165783, 16.524106

Pod koniec XIX wieku Proszków stał się ważnym punktem lokalnego transportu kolejowego. W 1895 roku uruchomiono linię Malczyce-Strzegom, łączącą okoliczne miejscowości z większą siecią kolejową. Pociągi pasażerskie kursowały wtedy do 1989 roku, a sama linia w okolicach Proszkowa uległa likwidacji i zarosnięciu. Dawny budynek dworcowy zachował się i pełni obecnie funkcje mieszkalne (cegłany budynek przy torach). Od stacji w Proszkowie odchodziła również niewielka kolejka przemysłowa prowadząca do cegielni w Kwietnie. Służyła do przewozu towarów związanych z produkcją cegieł, ułatwiając transport do dalszych odbiorców.

Rozejrzyj się. W którym miejscu znajduje się dawny, ceglany dworzec?

O na południe **A** na północ **E** na zachód

3

Ligotka - wieś, która znika

GPS: 51.145248, 16.520629

Trudno dziś w to uwierzyć, ale w XVIII wieku w Ligotce funkcjonowały karczma, browar z warzelnią, gorzelnia i piekarnia. W dokumentach z XIX wieku wspominano również o wiatraku. Do dziś zachował się dawny dwór, nazywany też pałacem. Jego początki mogą sięgać XVI wieku. Najbardziej charakterystyczna jest wieża ośmio-boczna, zwieńczona hełmem i chorągiewką z datą przebudowy. Jeszcze w 1960 roku w Ligotce mieszkało 110 osób. Z czasem wieś niemal całkowicie opustoszała. Według relacji z 2019 roku zameldowanych w niej wówczas było zaledwie dwóch mieszkańców.

Ile osób było zameldowanych na pobyt stały w 2026 roku?

W 1 osoba **S** 20 osób **L** 100 osób

4

Dach gminy Środa Śląska

GPS: 51.141319, 16.484542

Przed 1945 rokiem wzniesienie Fararz (166 m) wskazywane było jako najwyższy punkt gminy Środa Śląska. Do tej pory wiele osób powiela tę informację. Tymczasem po zmianie granic administracyjnych gminy najwyższym punktem został Żarnik znajdujący się pomiędzy Wrocisławicami a Dębicami (gm. Malczyce). Wznosi się na wysokość 172,1 m n.p.m. To więcej niż wysokość, na której znajduje się taras widokowy zabytkowej wieży kościoła św. Andrzeja w Środzie Śląskiej.

Rozejrzyj się. Jaka wysoka konstrukcja wyróżnia się na horyzoncie?

Z wieża kościelna w Dębicy
M wieża kościelna we Wrocisławicach
N stalowy maszt komunikacyjny

5

Sanktuarium Ekumeniczne

GPS: 51.126944, 16.525583

Kościół Trójcy Świętej w Bukówku zbudowali w 1870 roku miejscowi ewangelicy. Po II wojnie światowej świątynia stopniowo niszczała. Władze planowały przekształcić ją w halę sportową, a w 1960 roku zdecydowano nawet o jej rozbiórce. Polecenia ostatecznie nie wykonano. W latach 90. mieszkańcy podjęli się ratowania kościoła. W 2000 roku otwarto tu Sanktuarium Ekumeniczne, które stało się miejscem wspólnych modlitw, spotkań przedstawicieli różnych wyznań, a także ślubów międzywyznaniowych.

Представители которых трех религий, кроме Церкви римско-католической, участвовали в торжестве посвящения храма в 2000 году?

E prawosławnego, protestanckiego i polskokatolickiego
A prawosławnego, grekokatolickiego i anglikańskiego
I protestanckiego, anglikańskiego i grekokatolickiego

6

Sporny las przy Michałowie

GPS: 51.105705, 16.532695

Spór o staw i las położone na pograniczu Michałowa i Ujazdu Dolnego rozpoczął się w 1483 roku i trwał aż 200 lat. Próbuąc zakończyć konflikt, postanowiono wykopać rów wyznaczający granicę między wsiami. Na mocy porozumień z 1590 i 1617 roku właściciele obu majątków zobowiązali się do wspólnej opieki nad tym terenem oraz dzielenia kosztów jego utrzymania. Podczas wojny trzydziestoletniej staw popadł jednak w zaniedbanie i konflikt o własność ziemi i przebieg granicy rozgorzał na nowo. Ostateczne rozstrzygnięcie zapadło dopiero w 1683 roku. Sąd apelacyjny w Pradze nakazał zasypianie stawu, zalesienie jego terenu oraz uporządkowanie rowów, które miały odtąd wyznaczać granicę między Michałowem a Ujazdem Dolnym.

Jak nazywa się rzeka, którą przecina droga łącząca Michałów z Ujazdem Dolnym?

P Cicha Woda **C** Średzka Woda **S** Dojca

7

Cesarz w Cesarzowicach

GPS: 51.107287, 16.561089

W Cesarzowicach rośnie potężny platan klonolistny o nazwie „Cesarz”. Jego pień ma około 835 cm obwodu, a wysokość drzewa wynosi około 30 m. Rośnie na terenie dawnego parku pałacowego i należy do najokazalszych platanów Dolnego Śląska. W 2024 roku oficjalnie uznano go za pomnik przyrody. „Cesarz” w 1813 roku miał być świadkiem przejazdu Napoleona Bonaparte przez miejscowość. W 2015 roku drzewo zajęło 4. miejsce w ogólnopolskim konkursie „Drzewo Roku”.

Ile lat może liczyć platan „Cesarz” według szacunków?

Z 250-350 lat **R** 100-200 lat **K** 400-500 lat

8

Pomnik w Chwalimierzu

GPS: 51.143014, 16.600648

W Chwalimierzu, dawnym Frankenthal, zachował się pomnik poświęcony mieszkańcom wsi poległym i zaginionym podczas I wojny światowej w latach 1914-1918. Wzniesiono go w okresie międzywojennym, gdy miejscowość należała do Niemiec. Choć pierwotna tablica pamiątkowa nie przetrwała, sam monument nadal przypomina o ludziach, których losy naznaczyła wielka wojna.

Jaki znak widnieje na szczycie pomnika?

E krzyż maltański **A** Krzyż Żelazny **I** krzyż celtycki